

ЗВІТ

ДЕОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ВІДВІДУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Досвід повномасштабного вторгнення.....	4
Матеріально-технічний стан закладів освіти.....	7
Безпека.....	9
Організація навчання.....	11
Дані про учнів.....	13
Дані про вчителів.....	15
Психоемоційний стан учнів і вчителів.....	17
Потреба та допомога закладам освіти після 24 лютого 2022 року.....	20
Рекомендації.....	23

” Дитина розповідала, що вони боялися. Переховувалися в погребі, виходили лише в туалет. Навіть поїсти не завжди вдавалося, бо російські окупанти ходили. Вони розвертали танки й стріляли по будинкам. Ми навіть російською писали плакати про те, що тут живуть люди.

«От скажіть, Валентино Михайлівно (ім'я змінено з міркувань безпеки), ми ж їм не пробачимо?».

Це дитина ставить запитання, у мене сльози на очах.
Я кажу: **«Ні, не пробачимо».**

Складно! Відчувається, що в дитини є і травма, і глибокий патріотизм, і любов до рідного дому.

Фрагмент інтерв'ю зі вчителем,
Миколаївська область

Приміщення закладу освіти, Миколаївська область

Порушення прав людини, тиск і вплив, зокрема й на місцевих і заклади освіти, учнів і педагогів. Це довелося пережити населенню деокупованих територій України, де армія РФ скоїла безліч воєнних злочинів. Зібрати досвід після деокупації означає зрозуміти нагальні потреби, сформулювати необхідні зміни, які мають відбутися у сфері, а також якісно підготуватися до надання допомоги після деокупації інших територій.

Методологія збору даних

У жовтні-листопаді 2023 року спеціалісти ГО «Харківський інститут соціальних досліджень» разом зі представниками освітнього напрямку Благодійного фонду «Схід SOS» здійснили 24 моніторингові візити до ЗЗСО, що розташовані на деокупованих територіях Донецької, Чернігівської, Харківської, Сумської, Херсонської та Миколаївської областей.

Кожен візит складався зі збору статистичних даних (опрацьовано понад 100 запитів), огляду закладів із фотофіксацією умов, а також руйнувань і пошкоджень, що спричинені війною. У кожній зі згаданих областей команда відвідала по 4 заклади освіти. Проведено 57 глибинних інтерв'ю з адміністрацією, вчителями та психологами ЗЗСО, а також представниками місцевої влади.

Візит в один із закладів освіти,
Чернігівська область

Зауважимо, що з міркувань безпеки цитати в тексті звіту не містять персональних даних авторів, а саме імен і прізвищ.

Моніторингова діяльність реалізується в межах проекту «Моніторинг стану освіти на деокупованих територіях» за підтримки German Marshall Fund of the United States, а також проекту «Підтримка постраждалих унаслідок війни вразливих груп населення та жителів віддалених територій України» за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Зміст звіту є відповідальністю БФ «Схід SOS» і не обов'язково відображає позицію German Marshall Fund of the United States або ЄС.

ДОСВІД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Дві третини відвіданих шкіл (16 зі 24) перебували в окупації. У 6 закладах розміщувалися військові рф, які розкрадали майно та трощили приміщення. У 4 знаходилася техніка ворога. Один заклад використовувався окупантами як шпиталь для військових рф.

„*У школу росіяни зайшли на 3 дні. Двері вхідні зламати не змогли, але зламали запасний вихід на другому поверсі. Розмістилися у класах, кутки виламали. Я не вірила в те, що люди не вміють відчиняти вікна, але вони поламали їх. В їдальні теж вони були, «візитівки» залишили у всіх кабінетах і вкрали 3 ноутбуки.*

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією закладу освіти, Сумська область

Пошкоджений клас у ЗЗСО,
Херсонська область

Навчальний клас після обстрілу,
Чернігівська область

Під час інтерв'ювання команді стало відомо про випадки, коли окупаційна влада примушувала до співпраці вчителів і представників адміністрації, зокрема й у Харківській, Донецькій і Миколаївській областях.

У межах моніторингу зафіксовано інформацію про запровадження у школах навчання за програмами рф і здійснення тиску на батьків, аби вони виводили дітей на навчання. Такі дії переслідували 2 мети: піддавати дітей пропаганді та використовувати учнів у якості живого щита для військових рф.

Із матеріалів інтерв'ю з адміністрацією одного із закладів освіти в Харківській області стало відомо, що в умовах окупації школа не працювала, проте отримала акредитацію на проведення навчальної діяльності у РФ, аби розпочати освітній процес у вересні 2022 року. Деякі вчителі та директори інших ЗЗСО перейшли працювати до цієї школи, після деокупації вони були притягнуті до відповідальності.

Представник влади з Миколаївської області повідомив про факти «перевірок», які влаштовували окупанти в будинках вчителів і працівників адміністрації ЗЗСО:

„*«Всі сиділи по будинках, навіть боялися виходити на вулицю. Був тиск, батькам погрожували: «Діти повинні навчатися, ось приїде автобус, будуть дітей возити на Херсон». Але батьки, які не евакуювалися та залишалися в населених пунктах, чинили опір».*

Унаслідок повномасштабної війни постраждали будівлі 23 зі 24 відвіданих шкіл. Адміністрації оцінюють тяжкість пошкоджень на 6 з 10.

У 10 зі 24 ЗЗСО частково або повністю знищені бібліотечні фонди. У 13 було викрадено технічні прилади та устаткування; пошкоджені класні кімнати, меблі, вікна, двері тощо.

„*«Заїжджали російські окупанти на танках, але місцева територіальна оборона не дозволяла зайти Тому вони заїхали в ліцей, що на шляху до Херсона. Крушили, руйнували і викрадали все, що можна винести. Комп'ютерна техніка, навчальне обладнання, телевізори... Те, що не змогли винести – прострілювали. Біди нарobili дуже великої».*

Фрагмент інтерв'ю зі представником влади, Миколаївська область

Заклад освіти, Харківська область

Заклад освіти, Донецька область

«Коли прийшли війська рф, то пограбували всі школи, повиносили комп'ютери та все цінне. У нашу бібліотеку через стелю влетів російський снаряд, тож вона дуже пошкоджена. Під час окупації ми постраждали, але школа підлягала відновленню. Після деокупації росіяни сильно обстрілювали всі заклади. Якщо глянути на Лиманську громаду, то всі сільські школи зруйновані».

Фрагмент інтерв'ю з директором закладу освіти, Донецька область

Під час окупації дві третини шкіл працювали в онлайн-форматі за українською програмою. Наразі всі відвідані заклади працюють в онлайн чи змішаному режимі.

Після деокупації приміщення близько половини шкіл використовувалися та/або продовжують використовуватися як укриття або місця тимчасового проживання людей, які втратили житло. На території 8 шкіл облаштовані Пункти незламності.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИМІЩЕНЬ ВІДВІДАНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ (В АБСОЛЮТНИХ ЗНАЧЕННЯХ)

	В умовах тимчасової окупації	Після деокупації	
У школі розміщувались військові та техніка рф	6	-	
У школі розміщувалась військова техніка рф	4	-	
Школа використовувалась як шпиталь окупантів	1	-	
Школа працювала/є офлайн за українською програмою	-	9	
Використовувалась/ється як укриття	7	7	
У школі жити/живуть люди, які втратили житло	1	3	
Використовувалась/ється як Пункт незламності	-	8	
Не використовувалась/ється	7	5	

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИЙ СТАН ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Загальний стан будівель більшості шкіл (15 з 24) представники ЗЗСО оцінювали як повністю або радше задовільний. **Директори 7 шкіл оцінили стан як незадовільний, ще 2 – як радше незадовільний.** Це зумовлено пошкодженнями, а також застарілістю приміщень і ремонту. Більшість шкіл побудовані у 70-90 роках минулого століття, 4 ЗЗСО мають старшу побудову (30-50 роки).

Комп'ютерний клас, Херсонська область

Шкільний клас, Миколаївська область

У більшості закладів є опалення, холодне водопостачання та світло. У 14 школах зафіксовано проблеми з гарячою водою. 8 закладів не опалюються, 6 – не освітлюються/не мають холодної води.

НАЯВНІСТЬ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ (В АБСОЛЮТНИХ ЗНАЧЕННЯХ)

Послуга	К-сть шкіл з наявною послугою	%
Система опалення	16	67
Холодне водопостачання	18	75
Гаряче водопостачання	10	42
Освітлення	18	75

Лише в половині ЗЗСО стан санвузлів оцінено як задовільний/радше задовільний. У 5 школах він повністю незадовільний, ще у 5 – радше незадовільний. У всіх закладах санвузли розміщені в приміщенні, у 9 туалети є також на вулиці.

Їдальні є у 22 з 24 ЗЗСО, проте лише в половині закладів вони в задовільному/радше задовільному стані. Бібліотеки є майже в усіх школах (22/24), у більшості випадків стан був задовільним/радше задовільним (15/22).

Майже в усіх закладах освіти (21/24) є комп'ютерні класи, проте в деяких школах вони оснащені застарілою технікою. Також зафіксовані непоодинокі випадки викрадення комп'ютерів окупантами. У третини закладів немає інтернет-зв'язку або він працює з перебоями.

Майже всі школи мають спортивні зали та майданчики, проте їхній стан у половини закладів радше незадовільний/незадовільний.

Спортивна зала закладу освіти, Миколаївська область

У 7 відвіданих закладах відсутній шкільний автобус, але в ньому є потреба. У 6 школах немає ані потреби, ані автобуса. Ще у 3 школах є автобус, що потребує ремонту. У 8 школах є автобус у робочому стані.

13 зі 24 закладів освіти не пристосовані до навчання дітей з інвалідністю (немає пандусів, поручнів, кнопок виклику; не облаштовані інклюзивні класи, ресурсні кімнати тощо). Водночас у 23 зі 24 навчаються діти з інвалідністю (1-17 осіб).

Спортивний майданчик, Херсонська область

БЕЗПЕКА

У жодному з відвіданих закладів не було відремонтованого укриття, оснащеного необхідним устаткуванням для комфортного перебування під час повітряних тривог. У 9 школах укриття відсутні, у 15 – наявні, але потребують значного ремонту та оснащення. Найчастіше зазначають необхідність ремонту підлоги та стелі, встановлення вентиляції та туалетів. У 14 закладах укриття знаходяться в будівлі, в одному закладі – у радіусі 100 метрів.

Найчастіше заклади освіти мають найпростіше укриття (9 шкіл), 4 заклади мають протирадіаційне укриття, 1 заклад – швидку захисну споруду громадського захисту, ще один – споруду подвійного призначення. Майже третина закладів не має вказівників до укриттів. **Лише в 6 з відвіданих закладів є укриття, стан яких оцінюється як задовільний.**

Тимчасове укриття,
Донецька область

Туалет в укритті,
Сумська область

Вказівники у ЗЗСО,
Чернігівська область

Варто зауважити, що територія 15 зі 24 закладів освіти є огороженою. Менше третини шкіл мають відеоспостереження. Інформаційні матеріали щодо безпеки дітей наявні майже в усіх закладах освіти (20/24).

НАЯВНІСТЬ КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ БЕЗПЕКИ (В АБСОЛЮТНИХ ЗНАЧЕННЯХ)

Чинники безпеки	К-сть закладів освіти	
Пункти незламності	16	
Огороджена територія	18	
Відеоспостереження	10	
Інформаційні матеріали щодо безпеки дітей	18	

У межах інтерв'ю персонал закладів освіти зазначав, що з дітьми та батьками проводяться просвітницькі заходи щодо мінної небезпеки, правил поведінки під час повітряної тривоги та інших надзвичайних ситуацій, виявлення підозрілих і вибухонебезпечних предметів тощо. Навчання організовується закладами освіти, місцевою владою та державними службами.

Відремонтване укриття, Сумська область

Укриття, що потребує ремонту, Миколаївська область

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Всі відвідані заклади працюють у різних форматах.

У 2022/23 навчальному році вчителі намагалися стабілізувати дітей, приділяючи увагу основним предметам. У 2023 році заклади освіти відновили навчання майже по всіх предметах. **У 6 ЗЗСО організовано змішаний формат навчання, ще в одній школі уроки проводяться очно.**

Навчання та розклад продовжують бути адаптивними в умовах війни – наявні періодичні переходи зі змішаної форми на дистанційну, скорочення або перенесення уроків через повітряні тривоги та обстріли з боку РФ. На думку більшості опитаних, **процес переходу в офлайн-режим буде продовжуватися.** На цьому наполягають не лише вчителі, а й батьки та діти.

Серед ключових занепокоєнь щодо дистанційного навчання – відсутність офлайн-спілкування, неможливість зосередитися на навчанні через обмежені умови проживання, недостатня рухова активність, втрата зору через користування комп'ютерною технікою тощо. Аби мотивувати дітей, заклади продовжують проводити олімпіади, конкурси та змагання (дистанційно та очно). Деякі громади видають відзнаки та грошові премії за досягнення.

Кабінет хореографії в закладі освіти, Чернігівська область

У 15 зі 24 закладів працюють позакласні гуртки та секції з різних напрямів. Більшість із них здобувачі освіти відвідують очно (спорт, хореографія, театр тощо). Повноцінні онлайн-гуртки пропонують лише декілька ЗЗСО. Також з організацією дозвілля допомагають громадські організації та волонтери.

„ *«Є хореографічний гурток – 4 групи. Гурток образотворчого мистецтва – 4 групи. Спортивна секція та 3 групи танцювально-хореографічного гуртка від відділу культури, є й театральний гурток. Діти приходять у другій половині дня після занять, є дозвіл і розпорядження голови селищної ради».*

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією
ЗЗСО, Харківська область

Серед опитаних шкіл є й такі, в яких фінансування на оплату гурткової діяльності не виділено, про це повідомив зокрема й представник одного з відвіданих закладів освіти в Чернігівській області. На базі 21 зі 24 ЗЗСО не проводяться літні табори. Організація позашкільних заходів залежить також від безпекової ситуації в населеному пункті та регіоні.

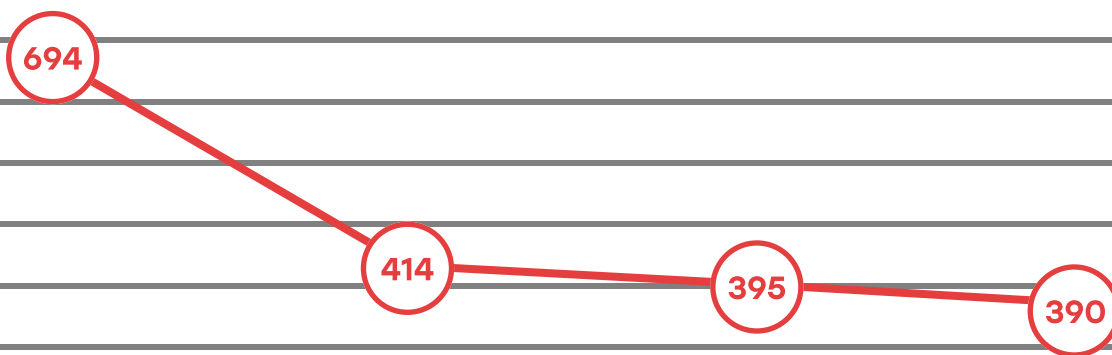
Танцювальна зала в закладі освіти, Херсонська область

ДАНІ ПРО УЧНІВ

Станом на початок 2023/24 навчального року, у школах у середньому навчалися 390 учнів. У 15 зі 24 ЗЗСО кількість здобувачів у новому навчальному році зменшилася приблизно на 7% (порівняно з кінцем 2022/23 навчального року).

ДИНАМІКА КІЛЬКОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (В АБСОЛЮТНИХ ЗНАЧЕННЯХ)

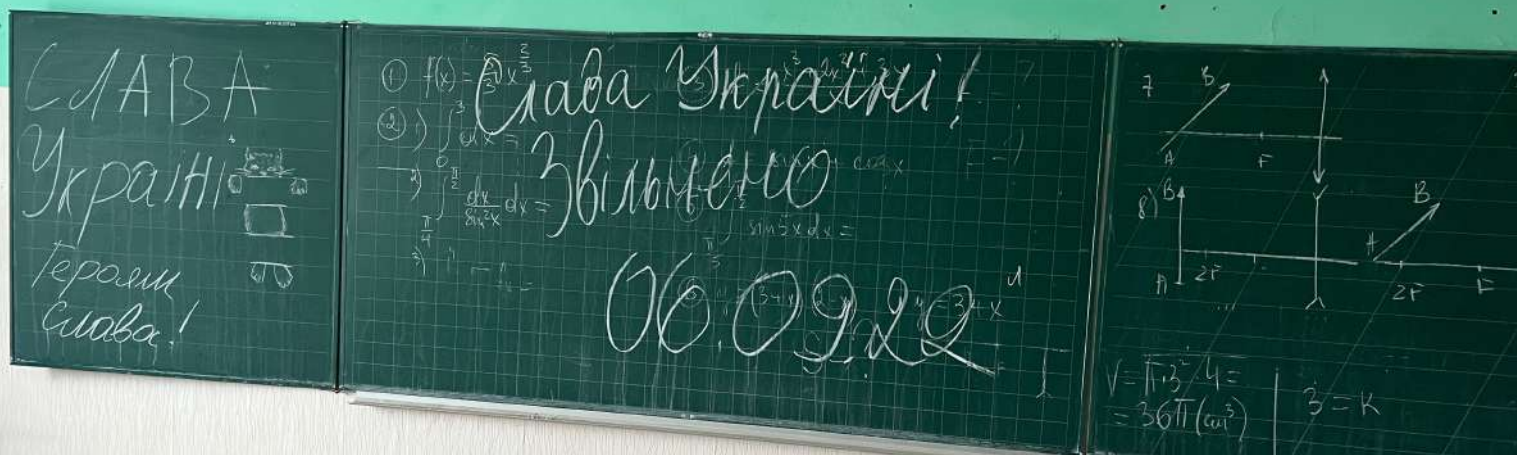
Планова к-сть учнів у закладі

К-сть учнів на початок 2022 н.р.

К-сть учнів на кінець 2022 н.р.

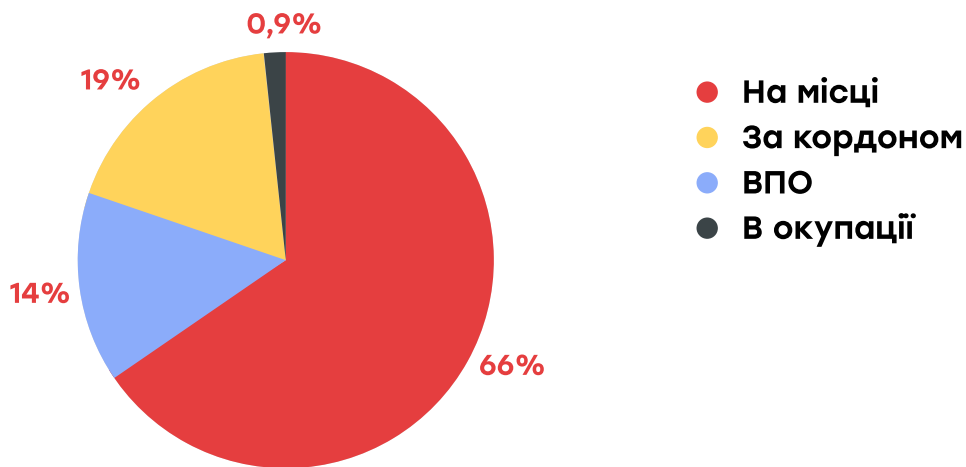
К-сть учнів на початок 2023 н.р.

В одному класі в середньому навчаються 20 учнів. У 13 зі 24 відвіданих закладів більше учнів 11 класу, ніж першокласників. Першокласники та учні 11 класу (окремо) складають майже 8% від загальної кількості.

Заклад освіти, Харківська область

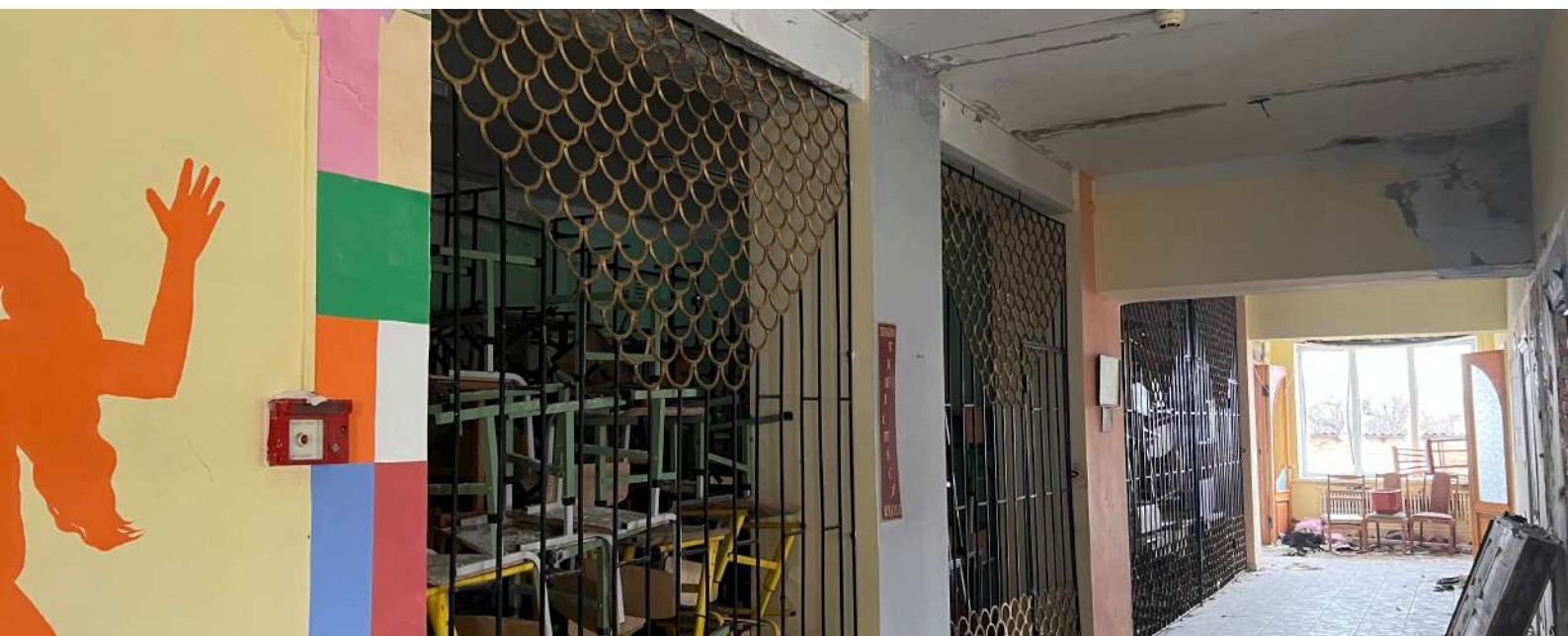
МІСЦЕ ПЕРЕБУВАННЯ УЧНІВ (%)

Більшість учнів відвіданих шкіл знаходяться на місці (66%). Майже третина вимушено евакуювалася (14% в межах України і 19% за кордон). Менше 1% перебувають на тимчасово окупованих територіях України.

Найбільше учнів, що є ВПО, навчаються у школах Донецької та Миколаївської областей. Показник сягає 30-51% (у школах інших областей – 0-25%).

Найбільше учнів виїхали за кордон із Донецької та Харківської областей (35-48%, в інших областях – 0-22%). Найбільша кількість учнів із числа опитаних, які знаходяться в умовах тимчасової окупації, знаходяться в Херсонській і Донецькій областях.

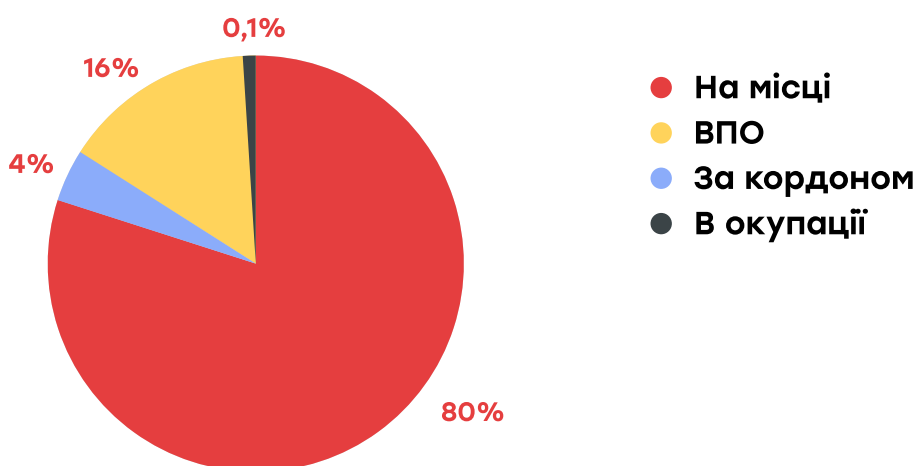
Камера для полонених в одному із закладів освіти, Харківська область

ДАНИ ПРО ВЧИТЕЛІВ

Переважає більшість вчителів (80%) відвіданих шкіл знаходяться на місці, крім освітян Донецької області, де через тимчасову окупацію та активні бойові дії більшість вчителів у 3 закладах освіти області є ВПО (67-87%). 4% всіх вчителів викладають з-за кордону. В окупації перебуває 1 вчитель із Херсонської області (з числа опитаних).

МІСЦЕ ПЕРЕБУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ (%)

У половині шкіл штат укомплектований повністю, зокрема й у всіх відвіданих закладах освіти Чернігівської області. В інших областях, де штат неуккомплектований, найчастіше не вистачає людей на 1-2 посади. Найбільш затребуваними спеціалістами є психолог і соціальний педагог. Деякі ЗЗСО потребують вчителів фізкультури, інформатики, фізики, трудового навчання, історії та правознавства, а також персоналу з технічного та повсякденного обслуговування (кухар, двірник, охоронець).

ЗА СЛОВАМИ КЕРІВНИЦТВА ТА СПІВРОБІТНИКІВ, НАВАНТАЖЕННЯ НА ПЕДАГОГІВ ЗБІЛЬШИЛОСЯ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ:

- через постійні повітряні тривоги навчальний процес переривається;
- там, де навчання організовано в очному та змішаному форматі, вчителі мають організувати спуск учнів до укриття та забезпечити перебування в ньому;
- додаткових роз'яснень навчального матеріалу та індивідуальних консультацій потребують здобувачі, які перебувають за кордоном, пропустили навчання через повітряні тривоги, а також діти з сімей у складних життєвих обставинах, кількість яких збільшується під час повномасштабної війни;
- емоційним навантаженням є організація очних і онлайн-консультацій із багатодітними родинами, родинами ВПО, родинами військовослужбовців;

- освітяни не лише піклуються про організацію освітнього процесу, а й часто надають психоемоційну підтримку батькам і дітям;
- збільшився ненормований робочий час, адже батьки здобувачів і учні звертаються за додатковими консультаціями тоді, коли мають технічну можливість (на це може впливати відсутність інтернету, перебої у постачанні електроенергії, оголошення повітряної тривоги тощо).

Руйнування закладу освіти,
Чернігівська область

Укриття в закладі освіти,
Чернігівська область

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧНІВ І ВЧИТЕЛІВ

Персонал відвіданих закладів освіти в середньому оцінив психоемоційний стан здобувачів на 6,5 з 10. На думку більшості директорів, вчителів і психологів, психоемоційний стан учнів є частково нестабільним, потребує уважного ставлення та підтримки з боку персоналу. Здебільшого це діти, які значно постраждали від війни (мають батьків-захисників України, втратили дім, пережили окупацію та складне переміщення тощо). Учні, які втратили близьких, виявляють найбільшу потребу у допомозі та індивідуальному підході.

Повномасштабна війна негативно вплинула на дітей і підлітків: учні відчують тривожність, страх і нестабільність, можуть поводитися агресивно, імпульсивно реагувати на будь-які складнощі або замикаються в собі. Проявами стресу можуть бути проблеми зі сном, харчуванням, самоушкодження, панічні атаки, проблеми з однолітками тощо.

Емоційний стан школярів, які проживають у потерпаючих від постійних обстрілів з боку РФ громадах, порушений. Вони часто не мають можливості відвідувати онлайн-уроки. В одній зі шкіл Сумської області повідомили про факт влучання російського БПЛА в заклад освіти, що також суттєво вплинуло на психоемоційний стан учнів.

За словами психолога ЗЗСО Миколаївської області, всі діти важко переживають наслідки війни (вимушений переїзд, розлука зі близькими та батьками-військовослужбовцями тощо). Школярі замикаються, бояться залишатися на самоті та засинати через страх повітряної тривоги та вибухів. Діти стають невпевненими та уникають зорового контакту.

У здобувачів погіршується уважність, з'являється небажання вчитися. Діти схильні пропускати заняття та не виконувати домашні завдання, пояснюючи це невідомістю перед майбутнім. Це підсилюється в закладах, де впроваджений виключно дистанційний формат і немає можливості спілкуватися наживо з однолітками та вчителями. У багатьох населених пунктах діти та підлітки не можуть проводити час на вулиці, їм бракує часу з друзями, що в деяких випадках може призвести до розвитку депресивних станів.

Дві третини відвіданих шкіл (17 з 24) мають психолога, також у більшості закладів є кабінети психолога (19 з 24), деінде вони значно постраждали від обстрілів. Ключове завдання в роботі спеціалістів – проведення діагностики та аналізу динаміки психічного розвитку учнів, корекційної роботи, психодукаційних заходів, індивідуального консультування дітей, батьків і персоналу ЗЗСО. Діяльність психологів реалізується очно або в онлайн-режимі, якщо школа працює дистанційно. Роботу психологів оцінено позитивно.

Кабінет психолога в закладі освіти,
Херсонська область

Кабінет психолога в закладі освіти,
Харківська область

За результатами інтерв'ю зі шкільними психологами виявлено, що вони зазнають значного навантаження через роботу з дітьми та батьками, а також учителями, які потребують порад і формування навичок роботи в умовах війни. Шкільні психологи відчують нестачу супервізійної підтримки. Учасники інтерв'ю повідомили, що здатні самостійно розв'язувати особисті питання через вивчення спеціалізованої літератури, але водночас визнають нестачу часу для звернення до спеціаліста.

Соціальні педагоги є у 19 з 24 ЗЗСО. Потреба у спеціалістах є значною, особливо в тих громадах, де багато сімей опинилися у складних життєвих обставинах.

Майже в усіх школах весь персонал (16 закладів) або більша його частина (6 закладів) обізнані щодо правил надання першої психологічної допомоги.

Вчителі проходять навчання, шкільні психологи регулярно надають поради щодо роботи з дітьми та батьками. Лише у 2 закладах освіти менша частина персоналу обізнана щодо теми.

Адміністрація одного із закладів освіти в Миколаївській області зауважує, що колектив проходить навчання на порталі «Освіторія», а також отримує рекомендації від Департаменту освіти та Інституту післядипломної педагогічної освіти. Психолог однієї зі шкіл на Чернігівщині проводить щотижневе інформування колективу про практики та методи самопомоги.

Також у школах реалізується всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», у межах якої відбуваються заходи, спрямовані на покращення психоемоційного стану всіх учасників освітнього процесу.

Близько половини відвіданих ЗЗСО зазначили, що потребують подальшого навчання персоналу щодо роботи в умовах стресу, повітряних тривог, пережитих втрат тощо.

Необхідні практичні заняття для відпрацювання навичок надання першої психологічної допомоги та заходи з психоемоційного розвантаження персоналу. Для шкільних психологів актуальним є навчання роботи з дітьми у травмі та ПТСР, психоедукація батьків, нові техніки та методики роботи з дітьми тощо.

Психоемоційний стан вчителів респонденти оцінили на 6,5 з 10. Вчителі травмовані війною, досвідом окупації та складними умовами. Під час опитування вони зазначали, що відчують тривожність, нервовість, невпевненість і проблеми зі сном. Це гостро проявляється в людей, які перехувалися в підвалах під час авіаударів.

Незважаючи на складний психоемоційний стан, **у частини відвіданих громад дуже обмежені можливості отримання психологічної допомоги.** Психологів не вистачає не лише в закладах освіти, а й у населених пунктах. Тимчасово закрити потребу у психоемоційній підтримці можуть громадські організації та волонтери, які приїждять зі здебільшого недостатньою для потреб населення регулярністю. Наявність таких ініціатив залежить зокрема й від віддаленості громад. Також впливають ступінь пошкоджень, згадуваність у медійному просторі та активність місцевої влади у залученні допомоги. Водночас деякі ініціативи не є ефективними при потребі в терапевтичній психологічній допомозі, адже є нечастими та непостійними.

ПІД ЧАС ІНТЕРВ'ЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ВІЯВЛЕНО ТАКІ ПРОБЛЕМИ:

- нестача психологів у громадах;
- нерегулярні візити мобільних команд психологічної підтримки від гуманітарних організацій;
- потреба у довготривалій системній психологічній допомозі, зокрема й серед освітян зі деокупованих громад;
- запит на роботу із залученим спеціалістом, а не шкільним психологом.

ПОТРЕБИ ТА ДОПОМОГА ЗАКЛАДАМ ОСВІТИ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

Навчання здебільшого відбувається в онлайн-форматі, тож заклади освіти отримували благодійну допомогу у вигляді комп'ютерів і ноутбуків для вчителів, учнів/певних груп учнів. Також надається допомога з ремонтом і відбудовою приміщень школи та укриттів; оснащенням засобами обігріву, генераторами, водонагрівачами, класними меблями, мультимедійною технікою, наочними матеріалами.

„ *«Міська влада багато уваги приділяє. Наш заклад постраждав від обстрілів. Вже повністю зроблений дах, змінюють систему опалення. Вставлені вікна, ми колективом у березні написали проєкт, брали участь у обласному конкурсі «Разом у майбутнє», виграли півтора мільйони гривень. Міська влада доплатила до 5, аби повністю поміняти вікна».*

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією закладу освіти, Харківська область

Ємності для питної води в закладі освіти, Херсонська область

Серед форм взаємодії зі громадським сектором деякі школи виокремлюють проведення освітніх і розважальних заходів, надання психологічної допомоги та юридичних консультацій населенню.

Відремонтований дах у закладі освіти, Миколаївська область

Облаштоване укриття в закладі освіти, Чернігівська область

Відремонтовані сходи в укриття закладу освіти, Сумська область

Під час інтерв'ю учасники згадували такі організації та фонди, що надають допомогу: «Людина в біді», ЮНІСЕФ, USAID, International Medical Corps, «10 квітня», «Acted», «Карітас», Товариство Червоного Хреста України, Save the Children, «СОС Дитячі містечка», «Голоси дітей», БФ «Схід SOS», «Сміливі», «UA Волонтерська», «Чиста Україна», «Еко Лайф», «Міжнародний супровід реформ», «Міжнародна солідарність», «Ла Страда-Україна», «Довіра», «Слов'янське серце», добровольчий будівельний батальйон «Добробат».

Досвід організації недержавної допомоги різний. Більшість шукали підтримки самостійно, цим займалися адміністрації ЗЗСО або представники влади. Також поширена практика звернення благодійників до ЗЗСО та представників громад/областей для розподілу наявної допомоги або надання цільової підтримки. Зазначалося, що часто допомога розподілялась нерівномірно та не відповідала пріоритетності потреб населених пунктів постраждалих громад.

«Ми брали участь у «Школу-вгору», нам надали допомогу. Діти брали участь у проєктах, тоді привезли 2 інтерактивні дошки. Допомоги багато від різних організацій було. Всі вчителі забезпечені комп'ютерною технікою. Деяким дітям надходили планшети для навчання. Благодійний фонд «Схід SOS» надав 2 мультиборди, комп'ютерну техніку, принтери. Приємно отримувати допомогу та бачити людей, які не стоять осторонь і підтримують нас».

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією закладу освіти, Чернігівська область

Водночас деякі заклади та громади пасивно шукають підтримки, внаслідок чого мають значні запиту на допомогу. Серед основних причин виявлено невміння знаходити таку інформацію, а також невміння писати грантові заявки. Адміністрація однієї зі шкіл зазначила, що питання в межах моніторингового візиту щодо допомоги та потреб стали першими для цього закладу освіти з боку громадського сектору та державних органів влади.

Майже в усіх школах зазначили необхідність допомоги в ремонті (часто капітальному) та побудові укриттів. Відсутність укриттів і забезпечення безпеки заважає значній кількості ЗЗСО відновити роботу в очному або змішаному форматі.

«Найбільша потреба – укриття. У нас немає приміщення, яке би ми могли переобладнати. Потрібна побудова та облаштування, аби вийти в офлайн і в разі повітряної тривоги перевести учнів до укриття. Варто сказати, що в нас і територія не огорожена. Хотілося би це виправити. На мою думку, вкрай необхідно встановити камери, щоб можна було подивитися на будівлю та переконатися, що вона не зруйнована чи не пошкоджена».

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією закладу освіти, Донецька область

Попри численні програми, потреба в техніці для навчання дітей і викладання залишається актуальною. Проблема є гострою для ВПО, малозабезпечених і багатодітних сімей, де діти різного віку потребують власних планшетів/ноутбуків/комп'ютерів. Під час інтерв'ю персонал ЗЗСО також неодноразово наголошував на важливості мати в закладах мультимедійне обладнання, що дозволяє викладати матеріал відповідно до сучасних методик. Йдеться про інтерактивні дошки, панелі, проєктори, акустичні системи тощо. **Представники закладів освіти згадували й ліцензовані програми, що необхідні для модернізації освітнього процесу.**

«Наявність сучасної техніки – болісне питання. У нас є багато комп'ютерів і ноутбуків, але вони застарілі, не підтримують сучасні програми. Нам дуже хотілося би їх оновити».

Фрагмент інтерв'ю з адміністрацією закладу освіти, Сумська область

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- 1 Збалансовано розподіляти допомогу між деокупованими населеними пунктами, приділяючи увагу віддаленим територіям і громадам, які рідко згадуються в медійному просторі.
- 2 Відслідковувати й інформувати заклади та відділи освіти щодо можливостей допомоги від міжнародних фондів, громадських організацій, волонтерів тощо.
- 3 Забезпечити дітей і персонал ЗЗСО технікою для навчального процесу, за можливості надавати обладнання для проведення інтерактивних занять. Сприяти навчанню представників закладів освіти, аби вони могли самостійно залучати кошти на наявні потреби.

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ

- 4 Підтримувати громади, де немає або майже відсутні можливості отримання психосоціальних послуг.
- 5 Створювати та інформувати про можливості отримання психологічної допомоги в онлайн-форматі (для дітей і шкільного персоналу).
- 6 Сприяти організації супервізій для шкільних психологів.

ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

- 7 Регулярно збирати ключові потреби та виявляти проблеми закладів освіти, моніторити стан освіти на деокупованих територіях України.
- 8 Забезпечувати можливості для позашкільного навчання та розвитку.
- 9 Сприяти відновленню бібліотечних фондів.

БЕЗПЕКА ТА ІНФРАСТРУКТУРА

- 10 Залучати кошти для побудови/відновлення укриттів у закладах освіти для подальшого переходу у змішані/очні форми навчання.
- 11 Закупити автобуси у громади, де це необхідно для очного навчання.
- 12 Сприяти відновленню загальної інфраструктури громад для повернення населення та педагогів (медицинські, соціальні, адміністративні послуги тощо).
- 13 Продовжити розмінування деокупованих територій.
- 14 Контролювати наявність і регулярно оновлення планів евакуації.